

Imam, ličnost – uloga – značaj

(Džemal Salihspahić, *Imam, ličnost – uloga – značaj* (treće prošireno izdanje), Medresa "Osman-ef. Redžović", Visoko, 2014.)

"Vidjeli smo dalje jer smo stajali na ramenima divova" (Victor Hugo).

Kaže se da svako djelo govori naći knjige koje imaju takvu podudarnost sa svojim piscem kao što je to slučaj sa knjigom "Imam" autora Džemala Salihspahića. Svako ko poznaje autora, a mnogo je ljudi koji ga poznaju, kada otvori knjigu na bilo kojem mjestu i pročita jedan jedini pasus, sasvim sigurno će znati ko ga je napisao. "Imam" u svom trećem, značajno proširenom i dopunjenom izdanju bez sumnje predstavlja autentično klasično djelo islamske misli u Bosni i Hercegovini s kraja XX i početka XXI stoljeća. Klasičnost djela ogleda se u integralnom, holističkom pristupu autora, praćenom impresivnom erudicijom i željom da se predmetna tema obuhvati sa svakog aspekta, što je karakteristika klasika islamske misli, kakav je, naprimjer, Ebu Hamid El Gazali i drugi muslimanski enciklopedisti. S obzirom na višeslojnost i multidisciplinarnost teme, i činjenicu da se imamet kreće na razmeđu teologije, islamskih nauka, pedagogije, psihologije, retorike, didaktike, andragogije, socijalne psihologije, menadžmenta, upravljanja ljudskim resursima i čega još sve ne, takav diskurs i jeste jedini moguć. Takvih knjiga danas, u vrijeme uskih specijalističkih usmjerenja, skoro da više i nema. Integralnost, višeslojnost i obuhvatnost, zajedno sa krajnje odgovornim, utemeljenim pristupom zadatoj temi čine djelo klasičnim u punom značenju riječi. Čitajući stranice "Imama" doživio sam ga upravo tako. U svojstvu tehničkog urednika knjige, predložio sam likovno-tehničko rješenje koje je u skladu sa sadržajem, dakle klasično, i bio sam sretan kada ga je autor prihvatio, jer su na taj način sadržaj i forma knjige potpuno harmonizirani.

Danas, u vrijeme diktature pragmatizma, posebnu težinu ovom radu daju motivi njegovog pisanja. Nije riječ o radu pisanom za potrebe naučnog istraživanja i radi sticanja akademskog zvanja. Iako je u njega uloženo iracionalno mnogo vremena, truda i znanja, ne radi se ni o komercijalnom projektu vođenom ekonomskom računicom. Na stranicama ove knjige prof. Salihspahić nudi supstrat kondenzovanog iskustva relevantne literature i ogromnog životnog iskustva koje nesebično dijeli sa čitaocima. On piše da bi podučio, prosvijetlio i otvorio vidike, vođen čistom i nepatvorenom ljubavlju prema islamu, muslimanima i islamskoj zajednici. Taj plemeniti motiv daje ton i neku posebnu snagu čitavoj knjizi. Čini da ona ima u sebi nečeg neposrednog, roditeljskog, i kada hvali da potakne, i kada savjetuje da podučiti, i kada kritikuje iz ljubavi i želje da se bude bolje i uspješnije.

Čitajući ovu knjigu prepoznate ćete ili upoznati profesora Salihspahića i njegove vrline po kojima je prepoznatljiv: njegovu originalnost, erudiciju, otvorenost, inventivnost, sistematičnost, ustrajnost, pedantnost i predanost misiji. Takvo suglasje između života i ideja, između literature i prakse ne susreće se često.

U najopćenitijem, konceptijskom smislu, knjiga je građena u dvije ravni, odnosno kroz dva ključna aspekta: predanosti misiji, koja izvire iz autorovog životnog opredjeljenja, i praktičnim savjetima sa metodama i tehnikama postizanja ciljeva, koji proističu iz životnog i profesionalnog iskustva u podučavanju, rukovođenju i radu sa ljudima. Imamet je za njega misija – jer zahtijeva ljubav, i on je želi razbuktati, i vještina – koja se uči, i on želi podučiti. Ta dva koncepta su u knjizi predstavljeni kao komplementarni dijelovi cjeline, koji samo objedinjeni daju željene rezultate.

Primjerima koji ilustriraju ovu tezu prožeta je čitava knjiga. Govoreći o ljubavi prema imamet u

džematlijama, odnosno o imamet u misiji, autor, naprimjer, kaže: "Kao rijetko koji, imamski poziv zahtijeva predanost, zanos i elan obojen oduševljenjem. Takav imam ostavlja džematu dio sebe, a ne oduzima od džemata dio za sebe. Drukčije rečeno, da bi dospio na vrh, da doživi unutrašnji aplauz, imam mora voljeti to što radi i nalaziti zadovoljstvo u tom radu. Na taj način, imami će lakše nositi breme svog poziva i jednolične dužnosti džamijskog imama i dječijeg muallima, a još više od niske plaće i još niže penzije. Ljubav je izvor svake radosti i energije. Mislim da ništa nije teško onome koji voli. Postaje lahak teret koji se podnosi s voljom. Nosimo li u sebi čistu težnju, htićenje, ljubav prema pozivu i tvrdu vjeru, pustinjnsku žeđ za uspjehom, tada se svemu možemo oduprijeti. Ljubav rada ljubav. Ljubav pobjeđuje sve. Zato se i kaže da nijedan put nije neprohodan za ljubav, za vrlinu. Imam je osoba koja je svoje srce vezala s imametom na takav način da se ne koleba plivati u morima znoja radi njega. Prema Muhammedovom, a.s., primjeru, imam će iz ljubavi prema Allahu dž.š. i džematlijama, "kap po kap" svakog dana darivati svoj život, znanje i sve svoje snage džematlijama. U tom slučaju, uspjeh je zagaraniran. Takav imam stopljen je sa džematom kao kap vode s cijelim morem i može se reći ne samo da on živi u džematu, nego i da džemat živi u njemu."

Iako predstavljena kao temeljna pretpostavka uspješnog bavljenja imametom, predanost misiji i ljubav prema imamet u džematlijama nije data kao fraza, puka moralizacija i parola u smislu "pridržavajmo se Kur'ana i sunneta", nego samo neophodna zdrava osnova na kojoj dalje valja graditi. Imamet sigurno nije zanat, ali jeste vještina koja se, smatra autor, može i treba savladati, i zato nudi čitav sistem provjerenih metoda i tehnika koje pokrivaju različite aspekte imamskog rada, od onih temeljnih, kao što je planiranje i programiranje časova vjeronauke,

preko načina pripremanja i izlaganja hutbi, tehnika čitanja, pravljenja i pohranjivanja bilješki, organizacije vremena, načina ispravljanja grešaka kod džematlija, pa sve do savjeta vezanih za porodični život imama, uređenje prostora za rad, džamijskog harema, greblja, ljetopisa i općenito pragmatičnih savjeta kako postupiti u različitim situacijama u kojima se imam može naći.

Ilustracije radi, citirat ćemo samo dva kratka, karakteristična primjera:

“U slučaju da si oklevetan, ako si kriv – odmah se popravi, ako nisi kriv – otkloni povode kleveti i budi oprezniji. Džematlije neka misle šta god hoće! Kad si javno oklevetan, smiješ se javno i braniti (ali ne zloupotrebljavaj u tu svrhu minber). Na sitnice se ne isplati ni osvrutati. Najbolja odbrana je ipak – neporočnost. Dogodi li se da su klevete i ogovaranja općeniti i trajni te je tvoj ugled ozbiljno ugrožen, zamoli nadležne za premještaj.”

Ili:

“Hatib ne smije smetnuti s uma da je u našim uvjetima života petak radni dan i da veliki broj prisutnih moraju napustiti radno mjesto kako bi klanjali džumu. S pravom su nestrpljivi, jer se žure vratiti na radno mjesto. Njihovo strpljenje i razumijevanje njihovih nadređenih ne treba stavljati na kušnju predugim vazom, koji, ma kako kvalitetan bio, u takvim okolnostima ne nadahnjuje, nego iritira. Praktično je pridržavati se savjeta da hatib silazi sa mimbere najkasnije u 12:30 u zimskom, a u 13:30 u ljetnom računanju vremena. Na taj način ćemo, bez sumnje, omasoviti džume i povećati željene efekte hutbe.“

Kada bi, u skladu sa trendovima današnjeg, marketingu podređenog, komercijalnog izdavaštva, knjizi trebalo dati objašnjavajući podnaslov,

na naslovnoj strani bi pisalo: “Sve što želite znati o imamet, a nemate koga pitati”.

Zanimljivo je da, unatoč pragmatičnosti, autor nije pao u zamku banaliziranja, “popovanja” i rigidnog nabiranja prostih formula i obrazaca ponašanja i gotovih recepata koji se mehanički preslikavaju u praksi. On nudi rješenja, ali ta su rješenja uvijek otvorena i interaktivna, i traže angažman svih sudionika u procesu koji se opisuje.

Upravo ta otvorenost daje knjizi opći karakter i univerzalni značaj. Ne odnose se sve poruke “Imama” samo na imame, nego na svakog vjernika u njegovom domenu. Imam ne nudi informaciju, nego znanje upravljanju sobom i drugima i o uređenju zdravih odnosa među ljudima. Zato će “Imam”, u to čvrsto vjerujem, naći širok krug zahvalnih čitalaca i izvan svoje primarne ciljne grupe. Tema je složena, a djelo obimno, ali bez obzira na to, njeni čitaoci, nijednog trenutka neće izgubiti povjerenje u autora i njegovu odlučnost da ih strpljivo vodi do na početku zacrtanog cilja.

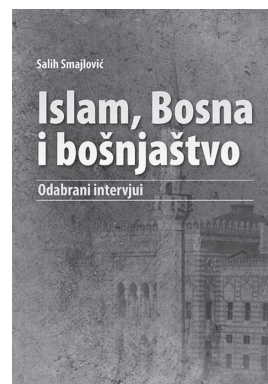
Čitanje “Imama”, bez sumnje, omogućit će prepoznavanje sebe i drugih. Ne treba zaboraviti da je važnije prepoznati sebe. “Imam” nije vaga na kojoj treba mjeriti tuđe nedostatke, nego ogledalo u kojem se svaki imam pa i svaki džematlija može i treba ogledati i samjeravati. Standardi su postavljeni dosta visoko, i taj odraz nam se možda neće svidjeti, ali, rekao bi profesor Salihspahić, realna slika o svome “ja” i islamskoj zajednici predstavlja početak svake pozitivne promjene pojedinca i društva.

Dozvolite mi da ovaj prikaz knjige zaključim sa dvije misli.

Prvo, ideja i poruka “Imama” je sljedeća: Imamet je misija koja se živi i vještina koja se uči.

Drugo, u duhu Igoove izreke citirane na početku teksta: “Imam”, to su uspravljena ramena profesora Salihspahića na koja uvijek možemo stati kako bismo vidjeli bolje i dalje.

Dženan Handžić

Hronika jednog dijela preporodovog pređenog puta

(Salih Smajlović, *Islam, Bosna i Bošnjaštvo – odabrani intervjui*, El-Kalem, Sarajevo, 2015.)

Novonastale prilike u Bosni i Hercegovini nakon 1878 godine kada su Bošnjaci kao politički narod marginalizirani, fizički i ekonomski uništavani, kulturno nipodaštavani i vjerski satanizirani kao azijsko-islamski relikv u Evropi (A. Isaković), rezultirale su nakon tzv. Velikog rata političkom situacijom da je ovaj narod kao jedan od rijetkih u evropskim prostorima ostao bez nacionalnih institucija sa anacionalnim političkim poltronskim elitama i sa svekolikom presijom nad njegovom inteligencijom, bez stvarnih prava na nacionalno ime, jezik, društvene običaje i nesmetanu vjersku praksu. Čitavo to vrijeme bošnjačko-muslimanskoj inteligenciji i cjelokupnoj njihovoj društvenoj zajednici sistematski je naturan osjećaj krivnje zbog povijesne, kulturne i religijske povezanosti sa arapsko-islamskim svijetom kao jednim od konstitutivnih elemenata koji su participirali u oblikovanju njihovog identiteta.

U takvim okolnostima čak je i orijentalistika kao nauka koja treba da se bavi svim aspektima islamskog Orijenta snažno kontaminirana ideologijom koja, prema analiza čuvenog znanstvenika Edwarda Saida, orijentalizam pretvara u opasnu ideologiju koja već duži period na perfidan način producira tenzije između dva kulturna kruga, kreirajući njihovu različitost do stupnja